

Ole Petter Askheim

Hvilke gevinster gir BPA for funksjonshemmede, nærstående og samfunnet? En rask gjennomgang av de siste 30 årenes forskning

Skansgård-forelesningen 2023

Ole Petter Askheim
og Ingrid Guldvik

Fra lydighet til lederskap?

*Om brukerstyrt
personlig assistanse*

iNN

Høgskolen
i Innlandet

Bakgrunn -

- Negative erfaringer med det kommunale hjelpesystemet – uforutsigbart, ustabil, manglende kontinuitet
- Ønske om større fleksibilitet, egenstyring, forholde seg til færre hjelpepersoner, mulighet til å leve et mer aktivt liv

Erfaringer -

- Over 90% sa seg svært eller nokså tilfreds med ordningen
- Økt fleksibilitet, større selvbestemmelse, økt likestilling, økt livskvalitet
- Størst tilfredshet blant de vi kalte «gjennomsnittsbrukerne» og «storbrukerne»
- Konklusjon: «I hovedsak ser det ut til at BPA er et tjenestetilbud som har svart til de relativt høye forventningene brukerne hadde i utgangspunktet, og som ut fra deres vurderinger har oppfylt de offisielle målsetningene knyttet til ordningen i form av likestilling og selvstendigjøring av funksjonshemmede» (s. 77)

Utviklingstrekk – Stabilitet - Entydighet

- Konklusjonene bekreftes i seinere undersøkelser
- Johansen mfl. (2010): Relasjonelle aspekter, fleksibilitet, mulighet for uavhengighet
- Uoba 2023: «Nær sagt alle spurte at livet er blitt bedre, det er mulig å bestemme hvordan hverdagen og livet hjemme skal være, og BPA bidrar til deres selvstendighet. Nesten alle som svarte oppgir at BPA gjør det mulig å delta mer og bli mer sosial. Mange uttrykker at BPA gjør det enklere å ivareta egen helse, bestemme hvor en vil bo og gjør at nærmeste familie ikke må trå til hos assistene» (s. 21)

Men -

- Økende antall klager, og langt høyere klageprosent enn for samlede helse- og omsorgstjenester
- Ervik m.fl. (2017): Mange påpeker at BPA-ordningen ikke er for alle

Nærståendeerfaringer

- Et område der det mangler forskning er hvordan brukernes pårørende opplever BPA-ordningen; både mht hvordan de opplever de relasjonelle utfordringene ved å ha personlige assistenter knyttet til nære pårørende, men også hvilke muligheter ordningen gir for større fleksibilitet i deres livssituasjon (Askheim 2013, s. 15)

Foreldreerfaringer med barn som har BPA (Jenhaug 2014; Jenhaug og Askheim 2018):

- Mangelfull informasjon – mer mangelfull enn overfor potensielle voksne brukere
- Gjør det mulig å ha et tilnærmet normalt familieliv, å kunne fungere mest mulig normalt i daglige gjøremål – fleksibiliteten i ordningen rekket fram som særlig viktig
- Gir mer overskudd til å ivareta på søsken
- Bidrar til at foreldrene har overskudd til å være foreldre og dermed bidra til barnets livskvalitet.
- Ingen av foreldrene i studien sier de kunne ha vært yrkesaktiv i samme grad uten BPA, samtidig kunne flere tenkt seg å jobbe mer, og at det hadde vært mulig om de hadde hatt mer BPA

Løvemammaene -

- BPA må også inkludere helsehjelp:
«En BPA-ordning som ikke også inkluderer helsehjelp, kan ikke kalles et likestillingsverktøy» (Handikappnytt 06.02.2020).

- «Barna som er glemt – eller ekskludert fra brukerstyrt personlig assistanse?» (Handikappnytt 05.07.2022)

Gevinster for samfunnet?

- Hva er samfunnsgevinster? - Jfr tidligere bilder! – Er ikke gevinstene for brukerne og nærstående også gevinster for samfunnet?
- Econ (2010): 25% av BPA-brukerne var i ordinært arbeid, ca. halvparten på fulltid. 2/3 av de som var i ordinært arbeid sa de ikke ville vært i arbeid uten BPA, de andre svarte at de ville arbeidet mindre.
- Rambøll (2012): BPA kan influere brukernes deltakelse i arbeid og utdanning. Samtidig kan BPA ha en indirekte effekt for arbeidsdeltakelse ved at den gjør hjemmesituasjonen og privatlivet lettere.
- Uloba 2023: Åtte av ti som er i jobb, sier BPA er helt avgjørende for at de kan være i arbeid
- BPA kan ha direkte effekt på brukernes nærstående sin deltakelse i arbeidslivet
- Funksjonsassistanse – NAV – koordinert med BPA

Ses BPA som gevinst eller problem for samfunnet?

- Ser vi i den offentlige debatten og i undersøkelser en overgang fra en opptatthet av brukerne og deres behov over mot kommunene og en bekymring av hva BPA kan innebære i form av kostnadsvekst i hardt pressede velferdstjenester?
- Økende spenning pga økningen i antallet eldre omsorgstrengede, men også i bruk av kommunale helse- og omsorgstjenester for yngre aldersgrupper
- Ervik mfl. 2021 (KS): BPA-ordningen - suksess eller katastrofe?
 - Kommunene opplever kostnadsveksten til ordningen som problematisk pga veksten i antall timer
 - Spenningen mellom å fremme uavhengighet og brukerstyring vs. likhet mellom brukergrupper innenfor og utenfor ordningen
- Hagen og Tjerbo (2023): «Vi forbereder oss på «eldrebølgen», men i kommunehelsetjenesten er det en «yngrebølge».
 - BPA som «elefanten i rommet».

Konklusjon

- Diskusjonen med BPA handler i økende grad om hva BPA skal være. Hovedproblemstillingen handler om i hvilken grad en kan kombinere målsettingen om at ordningen skal gi mulighet for uavhengighet, selvbestemmelse og likestilling samtidig som en skal utmåle timer på samme måte som innenfor tradisjonell tjenesteorganisering for andre bistandstrengende og sikre et likeverdig tilbud til alle innbyggerne.